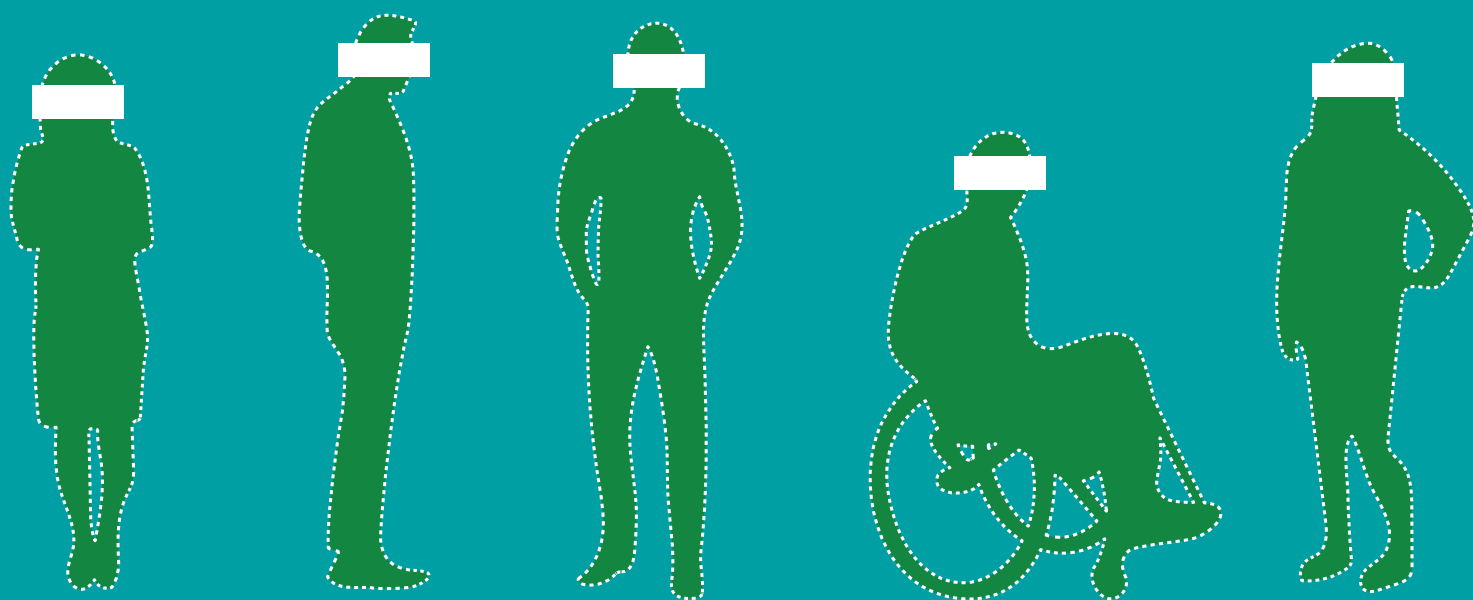

Xolinatar Kontra-Roma Krima

Xolinatar Kontra-Roma Krime

I intolerancja thaj i diskriminacija dine dab e komunitetä le Romenge thaj Sinturenge śela berśa, thaj si jekh avdive griža and-o OSCE thanipen, andre si vi o nasulärdo vakäripen thaj äl stereotipurä vaś e Roma. Butivar, kadaja intolerancja daśtil te paruvdel pes and-e xolinatar kontra-Roma krime savi śaj te avel jekh grafitti kontra äl Roma ži ko azbavipen rasjalo. Holinaki krime si la jekh zoralo, dureardo impakto karing äl viktimurä, dikerel maj dur o bibarabaripen, thaj kovlärel o sekuriteto thaj soćjalo solidariteto. Xolinatar kontra-Roma krime biśarel jekh mesažo ekskluzjako le Romenge thaj Sinturenge save si viktimurä thaj lengere komunitetenge, aba vi karing o sã tamipen. Sãkojekhes si les jekh godorvalipen ka te phagel äl xolinatar kontra-Roma krime thaj sã äl umala intolerancjake thaj diskriminacjake. Kadaua informacijako lil liparel o impakto so thabdel kotar i xolinatar kontra-Roma krime thaj sikavdel sar te prindžären pen kadala krime.

So Si i Xolinatar Kontra-Roma Krime?

**Kriminalno ofensa
+ Motivacija kontra jekh
karakteristika gruposki
= Xolinatar krime**

- Holinatar krime si la duj umala: jekh infrakciunä thaj motivacija kontra i karakteristika jekhe gruposki.
- Anglunes, i xolinatar krime si te avel la jekh infrakciunä. Aver varesar phendo, i akcija kerdini trebal te avel krisardi tala o kriminalno zakono. Kana i infrakciunä na-i kerdj, vi i xolinatar krime na-i te avel.
- O dujto elemento andar i xolinatar krime si kana o kriminalo kerdäs o akto kriminalo soske lesko anglal motivo vaj motivä sas i karakteristika e ženeski (o nasafalipen jekhe manuśesko, leski Devlikani pakiv, lesko etničhiteto, leski morkhi thaj/vaj lesko identiteto ženderosko). O motivo kontra i karakteristika e ženeski kerel o ververipen maśkar e holinatar krime thaj äl aver krime.

- Jekh xolinatar krime si atunči kana o kriminalno kamel te kerel nasulipen kodole manuśeske vaj leske butjange soske, maj anglal de sar sã, na kamel leski karakteristika identitetoski.

So Si i Xolinatar Kontra-Roma Krime?

Xolinatar kontra-Roma krime si i **infrakciunä savi si la motivacija o rasismo kontra äl Roma thaj Sinturä**, thaj vi aver manuśa thaj grupurä save phiren lenca, vaj si dikhinde sar Roma thaj Sinturä, pala “lengi rasa,” etničhiteto, śhib, migracijako statuto. I prežudekata dikhel pes, vaj kana alosarel i cinta (e.g., jekh Romano than) vaj and-i rasjalno duśmanja sikavdi kana kerel i krime. Äl xolinatar kontra Roma krime śaj te del dab lidujen, äl manuśen kaj phenen ke si Roma vaj Sinturä, thaj vi kodolen kaj na phenen aba si dikhinde sar Rom thaj Sinturä.

I xolinatar kontra-Roma krime śaj te den dab vi le manuśen thaj o proprjeteto pala i koneksja maśkar

Alen Umer kotar o Ternengo Thanutno Konsilo kotar o Šuto Orizari, Nordo Makedonja, del duma karing e partićipanturä ka te barärel pes i partićipacija le Romengi thaj Sinturengi ternimata and-o them thaj and-o politikano živdipen and-e jekh kidipen kerdo ODIHR-ostar and-o 2019 Manušengo Umal Implementacijako Kidipen. (OSCE/ Piotr Markowski)

I Romani khelutni thaj manuśeske chächimata aktivista Dijana Pavlović kerel demonstracija e Romenca thaj Sinturencava save inkleste and-o drom anglal o Parlamento anda-i Roma ka te keren protesto mamuj i intolerancja thaj i diskriminacija thaj and-o anav thaj i memorija äl 2,897 Roma mudarde and-o Augusto 1944. (Getty Images)

Misala vaš Xolinatar Kontra-Roma Krime

- Trin Roma sas mardine, azbavde thaj rasjalno kušlärde, thaj trašharde ka te na phenen o čhächipen, kotar äl oficerja policjäre. Jekh murš marimastar bešhläs and-o spitali deš dive.
- Jekh avokato kaj kerelas butj p-o kazo jekha Romanjä šeorako mudardi, sas azbavdo, rasjalo kušleardo, daravdine les thaj ljeas mardimos jekha grupatar.
- Jekh Romani šajori sas butivar rasjalno azbavdj thaj kušlärdi and-i škola. Anda kodoja oi kamläs te mudarel pes thaj ni maj geli školate.
- O monumento e Romengo viktimumengo p-o Lumjako II Maripen and-e mudarimaske kampurä sas melärdo xramosarimtenca kontra Roma.
- Äl Romende kaj bešenäs and-i Romani maxala čirdä pes armjenca karing lende, sas marde baränca, gazo thaj čhjuränca kotar jekh xolinatar grupa. Lengere khera sas dine jag vaj pharade. I policja sas othe, dikläs o atako thaj na kerdäs Khanči.
- Andäl vurdona äl Romengä šudä pes Molotov cocktailurä, ande-e jekh jagasa atako.

lende, profesionalno, vaj o aktivizmo kontra o rasismo, sar si äl čivilne organizacije kaj keren butj and-i problematika le Romengi thaj Sinturengi.

Äl xolinatar kontra-Roma krime šaj te len verver formja. E viktimumurä šaj te aven cinta pala sar si lengi morkhj, lengo nacjonaliteto, o vakärimos and-i Romani šhib, vaj trajl and-e jekh Romani maxala. On šaj te aven cinta pala buteder riga identitetoske sar si o žendero thaj i Devlikani pakiv. Äl zakoneske manuša si te roden e but-dimensjenge aspekturä and-o identiteto la viktimumako.

Andoa 2002, OSCE partičipanturä Thema line o godorvalipen kontra o rasismo, ksenofobja, diskriminacijä, intolerancja, thaj te keren prevencja thaj te phagen e xolinatar krime. Kadala godorvalimata sas phende and-o OSCE Akcjako Plano vaš o Lašärdipen živdimasko le

Romengo thaj Sinturengo trujal o OSCE thanipen, nakhado and-o 2003.

Sar Prinžären pen Xolinatar Kontra-Roma Krime

Si indikatorä save šaj te den vast sar te arakhen pes e specjalno motivurä kontra äl Roma and-e jekh šajutni xolinatar krime. Kadala "kriterjenge motivurä indikatorä" šaj te den vast krisinitoren te keren rodipen pala-i krime sar jekh xolinatar kontra Roma krime, mukindoj len te keren reakcija pala i dimensja e kazoski.

Kadala pušimata šhaj te žutin te arakhen pen äl xolinatar kontra-Roma krime:

- Hathjären e viktimumurä vaj e martorjä o inčhidento kontra lende pala i motivacijä ke sas Roma?
- Sas othe phenimata, xramosarimata, phiravimata, vaj graffiti save sikavde jekh kriterjumo? Kathe andre

šhaj te avel žungale rasjalne kušimata kontra Roma, figurativno lafja, stereotipurä thaj prejudekata.

- Sas cinta o profesionalno, legalno, vaj kulturalno than, sar si Romenge vaj Sinturenge thana, kulturalne kluburä, thaj/vaj aver thana kaj phiren le Roma thaj Sinturä?
- Sas kodo than maj angle cinta čhingareski vaj krime kerdini xolinatar pä-l Roma? And-o nasulipen kerdo p-o proprjeteto sas mukle vi epiteturjä rasjalne kontra Roma thaj Sinturä?
- Dikhelas pes ke i viktima si kotar o komuniteto Romengo thaj Sinturengo? Si o suspekto kotar jekh aver grupa rasjalno vaj etnikani de sar i viktima?
- Si o suspekto kotor andar äl xolinatar grupja? Kathe šaj te aven andre verver ekstremisturä vaj grupurja save keren rasjalno intolerancja kontra-Roma.
- Arakhlä pes rangjarimata, graffiturja, simbolurä vaš o Nazismo, o Ku Klux Klan, o Čeltiko trušul, maškar aver buthjä p-o than kaj kerdä pes i krime vaj o čingar?
- Kerdä pes o čingar pala/vaj and-o vaxtjäripen kampanjäko politikani kaj šudä pes doš pä-l Roma thaj Sinturä pe so na žäl mišto, sar si o infraktzjonaliteto, o bibutjäripen, vaj ke len äl love p-o socjalo?
- Sas i viktima paša jekh than Romengo vaj institucje kaj keren butj e Romenca vaj Sinturenca (e.g., Romano than) kana kerdilo o čingar?
- Sas i viktima prinžardi (e.g., jekh fotbalisto, artisto vaj politikako manuš), savo phendäs vaj sas prinžardo sar Rom vaj Sinto?
- Si aver zoralo motivi? Kana na-i aver kriterjumo,

vi kadaua si jekh motivo ke leski motivacija sas i spečhifično karakteristika.

Xolinatar kontra-Roma Krime si te aven monitorizime thaj dikerde and-e jekh nevi kategorja krimengi. Kana jekh krime si la buteder motivija, säkojekh kriterjumo trebal te avel xramosardo thaj rodindo kana kerel pes investigacija thaj o penalo pročheso. E datumurä vaš xolinatar kontra-Roma krime si te aven kidine thaj rigate dikherde pala o žendero ka te xathjarel pes mišteder sar kadala krime dukhavde e manušen thaj te arakhel pes kodola čhächutne akcije ka te phagel pes äl xolinatar kontra-Roma krime. Kana kerel pes investigacija upral xolinatar kontra-Roma krime, si važno te del pes godj vaš o buteripe identiteturengo viktimumako (e.g., pakiv Devleski vaj žendero), soske kadaja šaj te avel zorali butj and-o živdipen viktimumako, thaj kathar vi o dimos vast karing late.

Raporturjä, Prevencja thaj Palpale Reakcija vaš Xolinatar Kontra-Roma Krime

Xolinatar Kontra-Roma Krime, sar sä aver xolinatar krime, na-i dini informacija pala lende kotar viktimumurä thaj na-i dosta ginavdi e autoritetendar. Kadaja butj pharärel o šajpen te džänel pes čhächimasa o buxläripen e problemako thaj te keren legalne krisake akcije kontra kadava umal krimengo.

Ka te aresen kadala kazurä and-i themeski kris si jekh kritično butj anda-i viktima, thaj jekh butj saväte e partičhipanturä Thema and-o OSCE si te buthjären zorales thaj

strukturno. E governuren si len o bareder godorvalipen te keren puterdo drom karing i kris, kotar i angluni evaluacija viktimaki kerdi e policjatar zi ki protekcja thaj dimos žutipen karing i viktima. Te na kerela pes čhăčhutni investigačia pe xolinatar krime – vi kodola xolinatar kontra äl Roma – žănel pes ke si jekh nasul efekto upral äl viktimură thaj să o sočeteto.

But čivilne grupja save maren pes te phagen o rasismo kontra äl Roma thaj Sintură phendine sostar si but važno te kerel pes monitorizacija, vi sar advokasi instrumento, thaj te zoraren pengo kapačhiteto monitorizacijako kerindoj online informacije thaj raportu.

Ka te keren efektivu butj, i policja thaj e governoske polisje, ka te phagen e xolinatar kontra-Roma krime trebal te aven len proba thaj ofičajale datumurja vaš äl xolinatar krime, thaj vi raportură kotar o čivilno sočeteto thaj maškarthemutne organizacije. Pala sar barărela pes i griža äl manušengi and-o them vaš i xolinatar krime, ofičajale datumură vaš e xolinatar krime, mezurja ka te na daral i viktima, thaj i čivilno monitorizacija thaj raportură, kadă ka dikhel pes sode baro si o problemu, thaj kodola kaj lena dečizja arakhena e čhăčhutne mezurjă.

So Daštis te Keres ?

Si organizacije kaj šaj te den vast kodole viktimuren dine dab kotar le xolinatar krime. Barabarimaske organizacije, themeske institucije anda manušeske čhăchimata thaj

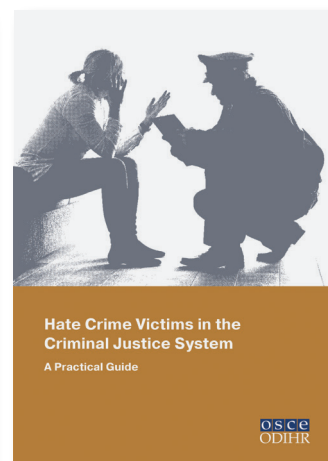
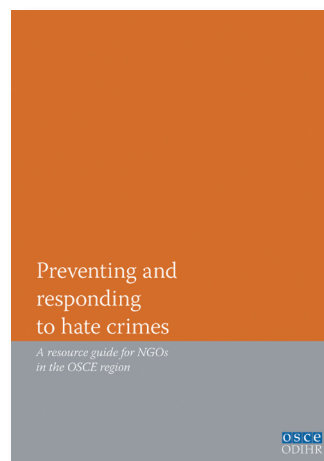
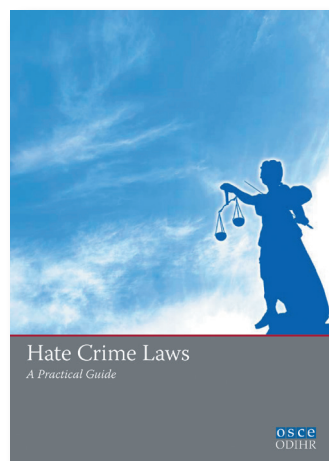
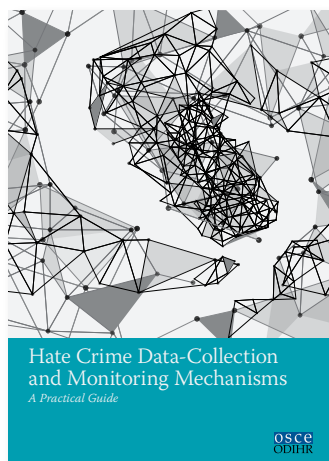
o ombudsperson institucije save maren i dikriminacija thaj e čivilne organizacije si len jekh zoralo rolu and-o maripen upral i xolinatar krime. Kadala si važno phurt maškar e viktimură, komunitetjă thaj themeske autoritetjă. Daštis te rodes kadale organizacijen, tiri thanutni asočajia vaj äl themeske manušeske čhăchimata institucije thaj äl ombudsperson institucije, arakhes buteder pala o xolinatar kontra-Roma krime:

- Europako Čentro vaš äl Čhăčchimata äl Romenge (ERRC): **errc.org**
- O Europako Networko Thanutne Organizacijenge (ERGO): **ergonetwork.org**
- O Europako Networko Kontra o Rasizmo (ENAR): **enar-eu.org**

ODIHR Sikavimasko Labno pala i Xolinatar Krime

O ODIHR kidăš i laši praktika kotar e partičipanturjă Thema andar o OSCE vaš i xolinatar krime thaj paruvdăš len and-e publikacije save arakhen pes p-o amaro website kathe: **osce.org/odihr/guides-related-to-hate-crime**

O ODIHR kidăš thaj kerdăš lila datumurenca vaš i xolinatar kontra-Roma krime andoa beré 2006. Pala maj but informacije pala xolinatar kontra-Roma krime sar äl organizacije andar o čivilno sočeteto šhaj te bišaren raporturjă vaj kazurjă karing o ODIHR, žăn karing o Xolinatar Krime Raporturengo Website ko: **hatecrime.osce.org**

Buteder informacije:

Pala buteder informacije vaš o ODIHR'ske inicjativjă vaš äl xolinatar krime thaj te dikhen să resursja thaj lila, mangas tumen te žăn kathe:

www.osce.org/odihr/tolerance

Pala informacija vaš ODIHR'sko Than Kontaktosko vaš e Romenge Thaj Sinturengo Butjă (CPRSI), rugis tumen te žăn kathe:

www.osce.org/odihr/roma-and-sinti

OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights

ul. Miodowa 10
00-251 Warsaw
Poland

Tel.: +48 22 520 0600
Fax: +48 22 520 0605
E-mail: tndinfo@odihr.pl
roma@odihr.pl

